

माननीय अर्थमन्त्री सुनिल कुमार यादवले प्रस्तुत गर्नु भएको
आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को राजस्व र व्ययको अनुमान

मधेश प्रदेश सरकार
अर्थ मन्त्रालय
जनकपुरधाम, नेपाल
२०८२

माननीय सभामुख महोदय,

१. यस गरिमामय प्रदेश सभा बैठकमा मधेश प्रदेश सरकारको अर्थ मन्त्रीको हैसियतले आगामी आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को बजेट प्रस्तुत गर्न पाउँदा आफूलाई गौरवान्वित ठानेको छु।
२. नेपालको सार्वभौमसत्ता, स्वतन्त्रता, भौगोलिक अखण्डता, राष्ट्रिय स्वाभिमान र संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको स्थापना तथा उच्चतम आदर्शका लागि समय-समयमा भएको जनआन्दोलन, मधेश आन्दोलन, विविध पहिचान र अधिकारका महान् संघर्षहरूमा आफ्नो अमूल्य प्राण आहुति दिनु भएका सम्पूर्ण ज्ञात-अज्ञात वीर शहीदहरूप्रति म हृदयदेखि नै श्रद्धासुमन अर्पण गर्दछु। साथै, ती आन्दोलनहरूमा वीरता प्रदर्शन गरी घाइते तथा बेपत्ता हुनु भएका सपुतहरूप्रति पनि म उच्च सम्मान व्यक्त गर्दै गहिरो कृतज्ञता प्रकट गर्न चाहन्छु।
३. मधेश प्रदेश सरकारले मधेशी, आदिवासी, दलित, जनजाति, महिला, मुस्लिम, थारु, पिछडिएको वर्ग लगायत सम्पूर्ण सीमान्तकृत समुदायहरूले समानता र न्यायका लागि गरेका गौरवपूर्ण संघर्षहरूप्रति हार्दिक श्रद्धा र उच्च सम्मान प्रकट

गर्दै संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र, समावेशिता, समानुपातिक प्रतिनिधित्व, मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायमा आधारित समतामूलक समाज निर्माणको महान् ध्येयमा अर्पित त्याग, संघर्ष र बलिदानलाई स्मरण गर्दै, वीर शहीदहरूले देखाएको सपना साकार पार्ने अटुट प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

४. आत्मनिर्भर र समृद्ध मधेश निर्माणको लक्ष्यलाई साकार पार्न, देश र मधेश प्रदेशमा रहेका वर्तमान आर्थिक चुनौतीहरूको सामना गर्दै, कृषि क्षेत्रलाई मधेश प्रदेशको अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा सशक्त बनाउने दिशामा बजेट लक्षित गरिएको छ । यस सन्दर्भमा, उर्वर कृषि भूमिको उच्चतम उपयोग गर्दै, परम्परागत तथा निर्वाहमुखी खेती प्रणालीलाई क्रमशः व्यवसायिक कृषि प्रणालीमा रूपान्तरण गर्ने, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन गर्ने, निजी तथा सार्वजनिक लगानी अभिवृद्धि गर्दै रोजगारी सिर्जना र उच्च आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने तर्फ बजेट केन्द्रित रहेको छ ।

५. संघीय सरकारबाट बेला बखतमा हुँदै आएको राजस्व र अनुदानमा कटौती, सीमित श्रोत साधनको उपलब्धताका बावजुद विभिन्न समयमा भएका राजनीतिक परिवर्तन र जनताको संघर्ष र त्याग स्वरूप प्राप्त संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणालीमा जनतासामु सरकारको

उपस्थितलाई सकारात्मक अनुभूति गराउनु चुनौतिको रूपमा रहेको छ ।

६. आगामी आर्थिक वर्षको बजेट युवालाई प्रदेशमै रोजगारी सिर्जनाका साथै आर्थिक गतिविधिमा संलग्न गराउने, तुलनात्मक लाभ बढी भएका उद्योगहरू प्रवर्द्धन गर्ने, उद्यमशीलता विकासमार्फत गरिबी न्यूनीकरण गर्ने तथा सार्वजनिक सम्पत्ति र स्रोतहरूको प्रभावकारी र परिणाममुखी उपयोगमा केन्द्रित गरिएको छ ।
७. प्रदेशको आन्तरिक राजस्व लक्ष्य अनुरूप वृद्धि हुन नसकेको, अधिकांश वित्तीय स्रोत अनुदानमा निर्भर रहेको र प्रशासनिक खर्चको आकार बढ्दै गएको वर्तमान अवस्थामा, सीमित स्रोत-साधनको उपलब्धताका कारण जनताको माग र चाहना सम्बोधन गर्नु हाम्रो लागि ठूलो चुनौती रहेको छ ।
८. प्रदेशको आन्तरिक आयको हिस्सा बढाउने र सार्वजनिक वित्तलाई सन्तुलनमा राख्ने चुनौतीको सन्दर्भमा, प्रदेश सरकारले अनुत्पादक क्षेत्रका फजुल खर्च नियन्त्रण गर्ने तथा अनुदानलगायत शीर्षकहरूलाई उत्पादनमुखी क्षेत्रमा परिचालन गर्ने नीति अपनाएको छ ।
९. प्रदेश सरकारको विनियोजन दक्षता अभिवृद्धि गर्दै योजना तर्जुमा चरणहरूलाई व्यवस्थित बनाउँदै पुँजीगत खर्च बढाउनु

सरकारका लागि चुनौती बनेको छ। यसलाई व्यवस्थित गर्न साना योजनाको माग र चाप कम गर्न स्पष्ट मापदण्ड तय गरि कार्यान्वयन गरिने छ।

१०. प्रदेश सरकारको उद्देश्य तथा लक्ष्य प्राप्तिको लागि सार्वजनिक प्रशासनलाई मितव्ययी, नतिजामुखी, सरल, पारदर्शी बनाई सुशासनको प्रत्याभुति दिलाई जनतासामु प्रदेश सरकारको सकारात्मक उपस्थितिको अनुभुति दिलाउन चुनौती रहेको छ।

माननीय सभामुख महोदय,

अब म मधेश प्रदेशको विद्यमान आर्थिक अवस्था र चालु आर्थिक वर्षको बजेट कार्यान्वयनको अवस्था प्रस्तुत गर्न अनुमति चाहन्छु।

११. आर्थिक वर्ष २०८१।८२ मा राज्यको प्रचलित भुक्तानीको कुल गार्हस्थ उत्पादन मध्ये मधेश प्रदेशको योगदान रु ८ खर्व ०४ अर्व १५ करोड ३० लाख रहेको छ, जुन कुल गार्हस्थ उत्पादनको १३.१६ प्रतिशत हुन आउछ।
१२. प्रदेशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा सेवा क्षेत्रको योगदान सबभन्दा बढी ५२.६१ प्रतिशत रहेको छ तथा कृषि र उद्योग क्षेत्रको योगदान क्रमश ३६.७ र १०.७० प्रतिशत रहेको छ।

१३. आर्थिक वर्ष २०८१।८२ मा मधेश प्रदेशको प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ उत्पादन ९३२ अमेरिकी डलर रहने अनुमान छ जुन गत आर्थिक वर्षको तुलनामा बढी रहेको छ ।
१४. आ.व. २०८१।८२ मा मधेश प्रदेशको आर्थिक वृद्धिदर राष्ट्रिय औषत आर्थिक वृद्धिदर ४.६१ प्रतिशतभन्दा तल ४.५ रहेको छ जुन आ.व ०८०/८१ भन्दा ०.७४ प्रतिशतले बढी हो ।
१५. मधेश प्रदेशमा विगत ७ वर्षको कुल बजेटको औषत ४३.५८ प्रतिशत चालु खर्च तथा ५६.४२ प्रतिशत पुँजिगत खर्चको लागि विनियोजन भएको देखिन्छ ।
१६. आ.व. २०८१।८२ मा मधेश प्रदेश सरकारको कुल खर्च रु ३२ अर्ब ११ करोड १६ लाख ३० हजार अर्थात कुल विनियोजनको ७३.१६ प्रतिशत हुने संशोधित अनुमान छ । कुल सरकारी खर्च मध्ये चालु खर्च रु १२ अर्ब ९ करोड ८ लाख ६२ हजार र पुँजिगत खर्च रु २० अर्ब २ करोड ७ लाख ६८ हजार खर्च हुने संशोधित अनुमान छ ।
१७. चालु आ.व २०८१।८२ मा कर राजस्व बाट रु १३ अर्ब ५२ करोड ९० लाख १ हजार, अनुदानबाट रु ११ अर्ब ३५ करोड ७० लाख अन्य राजस्वबाट रु १ अर्ब १७ करोड ४१ लाख ५१ हजार तथा विविध प्राप्ति बाट रु ८

करोड ४२ लाख ४२ हजार संकलन हुने अनुमान छ ।
त्यसैगरी आन्तरिक ऋण बाट रु २ अर्ब संकलन हुने
अनुमान छ ।

माननीय सभामुख महोदय,

अब म बजेट तथा कार्यक्रमहरुको सिद्धान्त, उद्देश्य, प्राथमिकता र
प्रमुख नीतिहरुको बारेमा चर्चा गर्न गईरहेको छु ।

१८. संघीय सरकारप्रतिको निर्भरता घटाउन कृषि, पर्यटन र कृषिमा
आधारित उद्योगमा लगानी, कृषि आधुनिकीकरण, उत्पादन तथा
उत्पादकत्व वृद्धि, युवा उद्यमशीलता, नवप्रवर्तन र रोजगारी
सिर्जना गर्दै मधेश प्रदेशको अर्थतन्त्रलाई आत्मनिर्भर, समृद्ध र
सशक्त बनाउन उपलब्ध श्रोत साधनको अधिकतम उपयोगमा
बजेट केन्द्रित हुनेछ ।

१९. बजेट तर्जुमा गर्दा स्वीकृत बजेट क्यालेण्डरको पूर्ण रुपमा
पालना गरी आर्थिक वर्षको अन्त्यमा हुने पुँजीगत खर्चको
चापलाई न्यूनीकरण गर्न कार्यान्वयन योग्य एवं उच्च प्रतिफल
र लाभ हुने योजनाहरुको छनौट गरी कार्यान्वयन तालिका
बमोजिम नै बजेट खर्च हुने व्यवस्था मिलाएको छु ।

२०. विकास निर्माणको प्रकृत्यामा उपलब्ध प्राकृतिक श्रोत साधनको
दिगो एवं न्यायोचित उपयोग गर्दै प्राकृतिक श्रोत साधनको

दोहनलाई न्यूनीकरण गर्दै जलवायु परिवर्तनले पारेका नकरात्मक असरहरूलाई न्यूनीकरण गर्न आगामी आर्थिक वर्षको बजेट निर्देशित छ ।

२१. लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना गरी सार्वजनिक निजी साझेदारी मार्फत विकास निर्माणका कार्यहरू सञ्चालन गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरी प्रदेशमा नै रोजगारीको अवसरहरू सिर्जना गर्ने तर्फ बजेट उन्मुख छ ।
२२. सन्तुलित विकासको अवधारणालाई अत्मसात गर्दै समाजमा रहेका विभेद, असमानता र बञ्चितकरणको अन्त्य गर्न प्रादेशिक श्रोत साधनको न्यायोचित वितरण गरी लगानी तथा विकासको प्रतिफल सम्पूर्ण जात, वर्ग समुदायलाई समान रूपले उपभोग गर्न पाउने वातावरणको सिर्जना गर्न बजेट लक्षित हुने छ ।
२३. दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई आन्तरिकीकरण र स्थानीयकरण गर्न प्रादेशिक तथा स्थानीय तहसँगको समन्वय र सहकार्यमा योजनाहरूको छनौट गरी कार्यन्वयनमा दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई हासिल गरिने छ ।
२४. वित्तीय संघीयतालाई गतिशील बनाउन तथा कार्यक्षेत्रमा दोहोरोपना हुन नदिन तीनै तहको सरकारबीच समन्वय र

सहकार्यलाई बढावा दिई बजेट प्रणालीमा क्रमिक सुधार गर्दै लगिने छ ।

२५. खाद्य सुरक्षासहित कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भरता प्राप्त गर्न कृषि यान्त्रिकीकरण, विद्युतीकरण तथा व्यावसायीकरण मार्फत उत्पादनशील क्षेत्रलाई प्रोत्साहन दिन सरल कर्जा, बीउ पूँजी, मल र बजार सुविधा प्रदान गर्दै कृषि सडक र पशुपन्छी नक्ष सुधारलाई बजेटको प्राथमिकतामा राखिएको छ ।
२६. स्वास्थ्य सेवा व्यवस्थित, गुणस्तरीय र सुदृढ बनाउन प्रादेशिक स्वस्थ संस्थाहरूको स्तरीकरण, पूर्वाधार स्तरोन्नति, दक्ष जनशक्ति र उपकरण व्यवस्थापनमा प्राथमिकता दिईएको छ ।
२७. आयोजना बैंकमा समावेश भएका उच्च प्रतिफल तथा उपलब्धि दिने पूर्वाधार विकासका ठूला आयोजनाहरूलाई छनौट गरि कार्यन्वयनमा जोड दिईएको छ ।
२८. रोजगारी सिर्जनाको आधारका रूपमा पर्यटन क्षेत्रको विकास गर्न तीनै तहका सरकारबीच समन्वय गर्दै पर्यटन पूर्वाधार निर्माणमा विशेष जोड दिइनेछ ।
२९. ऊर्जा संकट न्यूनीकरण तथा शहरीकरणका कारण घट्दो भू-जल स्तरलाई ध्यानमा राखी आगामी आर्थिक वर्षको बजेटले भूमिगत पानी पुनर्भरणलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ ।

३०. मधेश प्रदेशमा वर्षेनी विपदको कारणले हुने गरेको जनधनको क्षती न्यूनीकरणका लागि तीनै तहका सरकारबीच प्रभावकारी समन्वय कायम गरी विपद जोखिम न्यूनीकरण एवं व्यवस्थापनका लागि बजेटमा प्रथमिकता दिएको छु ।
३१. सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, सक्षम र जनमुखी बनाइ विद्यमान कमी कमजोरीहरूलाई सुधार गर्न सरकारी संगठनको व्यवस्थापन समीक्षा गर्दै जनशक्ति विकासका कार्यहरूलाई प्रथमिकिकरण गरी सूचना प्रविधिको प्रयोगले सेवा सरल, मितव्ययी र सेवाग्राहीमैत्री बनाइ परिणामअनुसार सुधार गर्न बजेट केन्द्रित छु ।

माननीय सभामुख महोदय

अब म नेपालको संविधानको धारा ६० मा व्यवस्था भए बमोजिम स्थानीय तहमा हुने वित्तीय हस्तान्तरण सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गर्न चाहन्छु ।

३२. राष्ट्रिय प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोगको सिफारिशका आधारमा स्थानीय तहको लागि वित्तीय समानिकरण अनुदानतर्फ रु.१ अर्ब १० करोड हस्तान्तरण गर्ने व्यवस्था मिलाएको छु ।

३३. शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, शहिद परिवार लक्षित विशेष कार्यक्रमहरू लगायतका क्षेत्रहरूमा स्थानीय तहले खर्च गर्ने गरी विशेष अनुदान तर्फ रु. ३८ करोड १० लाख विनियोजन गरेको छु
३४. प्रदेश समपुरक अनुदान सम्बन्धी कार्यविधि २०७८ ले निर्धारण गरे बमोजिमका क्षेत्रहरूमा स्थानीय तहले योजना कार्यान्वयन गर्न समपुरक अनुदान तर्फ रु. ३८ करोड १० लाख विनियोजन गरेको छु ।
३५. स्थानीय तहहरूलाई सशर्त अनुदान तर्फ रु १ अर्ब २२ करोड ५ लाख विनियोजन गरेको छु ।

माननीय सभामुख महोदय

अब म आगामी आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को बजेटका मुख्य मुख्य क्षेत्रगत कार्यक्रम र विनियोजन प्रस्तुत गर्न चाहन्छु।

भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी

३६. कृषि प्रसार सेवाको पहुँच बढाउन "किसानको वारी स्वयंसेविकाको छहारी " सोचलाई सार्थक तुल्याउन प्रदेशका सबै वडाहरूमा महिला कृषि स्वयंसेविका परिचालन

कार्यक्रमको निरन्तरताको लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

३७. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धिका लागि सिंचित क्षेत्र विकास एवम् विस्तारका गर्न सिंचाई व्यवस्थापन प्रवर्द्धन सहयोगको लागि यथेष्ट रकमको व्यवस्था मिलाएको छु ।

३८. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धिका लागि सिंचित क्षेत्र विकास एवम् विस्तारका गर्न सिंचाई व्यवस्थापन प्रवर्द्धन सहयोगको लागि यथेष्ट रकमको व्यवस्था मिलाएको छु ।

३९. भूमिगत सिंचाई क्षेत्र विस्तार गरी कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउन कृषि विद्युतीकरण कार्यक्रमलाई बहुवर्षिय आयोजनाको रूपमा निरन्तरता दिनको लागि रु. २६ करोड विनियोजन गरेको छु ।

४०. "कृषिको मुख्य आधार, माटोको स्वास्थ्य सुधार" भन्ने अभियानलाई निरन्तरता दिँदै प्रदेश भित्रका माटोको उर्वरता सुधारको लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

४१. "फिड द नेशन" अभियानलाई मुर्त रूप दिन तथा धान वालीको उत्पादन एवम् उत्पादकत्व बढाउन दुई धानवाली प्रवर्द्धन कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

४२. मूल्य श्रृंखलामा आधारित व्यवसायिक फलफूल प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक विनियोजन गरेको छु ।

४३. कृषि यान्त्रिकरणको माध्यमबाट उत्पादकत्व वृद्धि गरि कृषि व्यवसायलाई दिगो, प्रतिस्पर्धी बनाउन कृषि यन्त्र उपकरण प्रवर्द्धन सहयोग कार्यक्रममा आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
४४. कृषिमा विषादिको प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्न र आधुनिक कृषि प्रविधिको अनुसरण बढाउन कृषक पाठशाला सञ्चालनको लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
४५. व्यवसायिक एवम् दिगो कृषि तथा कृषि व्यवसायको विकासका लागि कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेका र हुन चाहने कृषक, कृषि उद्यमी, कृषि प्राविधिक तथा कृषि मूल्य शृंखलामा आवद्ध अन्य सरोकारवालाहरूको क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
४६. हरवा चरवा, विपन्न, गरिव, भूमिहीन तथा सामाजिक रुपमा पिछ्छडिएका साना कृषकहरू, एकल महिला लगायतका लक्षित वर्गहरूका परिवारको आय आर्जन तथा जिविकोपार्जनमा टेवा पुर्याउन स्वरोजगारमूलक विशेष कार्यक्रमको रकम विनियोजन गरेको छु ।
४७. पशुपन्छी तथा मत्स्यको स्वास्थ्य परीक्षण, रोग निदान, उपचार लगायत विशिष्टकृत पशु चिकित्सा सेवा प्रदान गर्न आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

४८. पशुपालन व्यवसायमा चुनौतीको रुपमा रहेका प्रमुख रोगहरु नियन्त्रण गर्दै पशुजन्य उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धिका लागि पशुहरुमा पूर्ण खोप अभियान सहितको कार्यक्रमको लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
४९. पशुहरुमा कृत्रिम गर्भाधानको माध्यमबाट पशु नस्ल सुधार गर्न सामुदायिक कृत्रिम गर्भधारण कर्ताको लागि तालिम तथा लजिष्टिक सपोर्टको लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
५०. मत्स्य उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गरी आय आर्जन र पोषण सुरक्षामा टेवा पुर्‍याउन पोखरी भित्र रेसवे प्रणालीमा मत्स्य पालन, नयाँ मत्स्य पोखरी निर्माण, मत्स्य उत्पादन वृद्धि कार्यक्रमहरुको लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
५१. निर्यात प्रवर्द्धनका लागि मासु उत्पादन कार्यक्रममा आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
५२. मखान खेतीको विकास तथा बिस्तार गरी प्रशोधन, प्याकेजिङ्ग, लेबिलिङ्ग तथा ब्राण्डिङ्गका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
५३. रैथाने बाली(ओल, सोहिजन, कोदो) प्रवर्द्धन, संरक्षण, विकास र बिस्तार गर्ने कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

५४. भुमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय तर्फ रु २ अर्ब ८३ करोड विनियोजन गरेको छु ।

वन तथा वातावरण

माननीय सभामुख महोदय,

५५. उपल्लो र तल्लो तटीय क्षेत्रको समन्वयमा "चुरे जोगाउ, मधेश बचाउ" अभियानलाई मूर्तरूप दिन जलचक्र सन्तुलनका लागि एकीकृत जलाधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

५६. सिमसार संरक्षण, पानी पुनर्भरण र शहरी जल व्यवस्थापनमार्फत सांस्कृतिक नदीनालाहरूको प्राकृतिक बहाव पुनर्स्थापना तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन गर्न जलाधार संरक्षण कार्यक्रमहरूका लागि पर्याप्त बजेट विनियोजन गरेको छु ।

५७. चुरे क्षेत्रको मरुभूमीकरण रोक्न नदीजन्य पदार्थको वातावरणमैत्री उत्खनन, प्रशोधन तथा निर्यातमार्फत आम्दानी वृद्धि गर्न सरोकारवालासँग नीति संवाद गर्न तथा वन्यजन्तु द्वन्द्व, बाढी, पहिरो तथा जलवायुजन्य विपद्का पीडितलाई तत्काल राहत र क्षतिपूर्ति उपलब्ध गराउन आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

५८. कार्वन सञ्चय प्रवर्द्धन गर्न खाली सार्वजनिक स्थान, सडक किनार, विद्यालय तथा अस्पताल क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी हरियाली विस्तार गर्न र हरित मधेश अभियानलाई मुर्त रुप दिन आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।
५९. निजी नर्सरीहरुलाई बिरुवा उत्पादन तथा वितरणमा प्रोत्साहित गरी वृक्षारोपण अभियानलाई प्रभावकारी बनाउँदै एक व्यक्ति एक बिरुवा अभियानलाई निरन्तरता दिन आवश्यक प्रचार प्रसारलाई समेत यथेष्ट बजेट विनियोजन गरेको छु ।
६०. निजी, सार्वजनिक र राष्ट्रिय वनको दिगो व्यवस्थापन मार्फत रोजगारी सिर्जना गर्दै जैविक मलको प्रयोगमा आधारित वृक्षारोपण र नर्सरी प्रवर्द्धन कार्यक्रमको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।
६१. समृद्धिका लागि वन कार्यक्रम मार्फत वनजन्य उद्यमशीलताको विकास गर्दै आय आर्जनका अवसरहरु सिर्जना गर्दै वन क्षेत्रबाट उल्लेखनीय रोजगारीका अवसरहरु सिर्जना गर्ने कार्यक्रमको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।
६२. रैथाने तथा लोपन्मोख वनस्पतिको संरक्षण सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धन गरी जैविक विविधतामा महत्वपूर्ण वन सिमसार लगायत अन्य हटस्पट क्षेत्रको व्यवस्थापन गरी रोजगारी सिर्जनाका लागि

मधेश वनस्पति र प्राणी उद्यान निर्माणको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

६३. मानव तथा वन्यजन्तु सहअस्तित्व सुनिश्चित गर्न जैविक मार्गको व्यवस्थापन र क्षती न्यूनीकरण गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

६४. वन तथा वातावरण मन्त्रालय तर्फ रु २ अर्ब ३७ करोड ५६ लाख ३८ हजार विनियोजन गरेको छु ।

श्रम तथा यातायात

माननीय सभामुख महोदय,

६५. रोजगारको सिलसिलामा विदेशमा ज्यान गुमाएका मधेश प्रदेशका श्रमिकहरूको मृत शरीर छिटो छरितो नेपाल ल्याउन संघीय सरकार तथा सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरि मृत शरीर नेपाल भित्रिएपछि विमानस्थलबाट मृत व्यक्तिको घर सम्म पुर्याउन निःशुल्क सेवा दिने गरी व्यवस्थापनको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

६६. मधेश प्रदेशका १३६ वटै स्थानीय तह सँग समन्वय गरी बाल श्रम मुक्त मधेश कार्यक्रम संचालन गरि बालबालिकाहरूको श्रममा हुने शोषणलाई न्यूनीकरण गर्नका

लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरूको संचालन गर्न आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

६७. “हात हातमा सबारी, घर घरमा रोजगारी” भन्ने मुल नाराका साथ मुख्यमन्त्री स्वरोजगार कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

६८. वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका युवाहरूलाई प्रदेशमा स्वरोजगारको अवसर प्रदान गर्नका लागि आर्थिक/वस्तुगत/प्रविधिक सहयोग सहितको स्वरोजगार कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । साथै वैदेशिक रोजगारबाट फर्किएका युवा जनशक्तिसंग भएका सीपलाई सदुपयोग गरी स्वदेशमै आय आर्जनको बाटो खुलाउन सीप विकास तालिम, प्रविधि सहयोग, अनुदानमा आधारित ऋण जस्ता कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ तथा प्रदेश भित्रका स्थानीय तहहरूबाट वैदेशिक रोजगारीमा जाने र फर्केका कामदारहरूको तथ्याङ्क संकलन तथा सोको डिजिटल व्यवस्थापन गरिने प्रबन्ध मिलाउनेछु ।

६९. प्रदेशमा रहेको जनसांख्यिक लाभान्स उपयोग गरी स्वदेश तथा विदेशमा समेत रोजगारीको अवसर प्राप्त गर्न सक्षम बनाउन, आवश्यक नीतिगत, कानुनी, संस्थागत व्यवस्था

सहितको प्रशिक्षण कार्यक्रम संचालन गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

७०. प्रदेश भित्रका बेरोजगार युवाहरूलाई रोजगार वा स्वरोजगारका अवसर प्रदान गर्नका लागि सि.एम. रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । बैदेशिक रोजगारी माथिको निर्भता न्यूनीकरण गर्नका लागि प्रदेश भित्रको युवाहरूकालागि आर्थिक/वस्तुगत/प्राविधिक अनुदान सहितको स्टार्टअप सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन बजेट विनियोजन गरेको छु ।

७१. बैदेशिक रोजगारीमा जाने कामदारहरूलाई ठगिमा पर्नबाट संरक्षण गर्न सूचना/परामर्श सचेतनामूलक सेवा प्रदान गरिनेछ र विदेश जाने कामदारलाई माग अनुसारका सिप तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । बैदेशिक रोजगारमा जाने एवं फर्केका कामदार र तिनका परिवारजनका लागि कल्याणकारी आर्थिक तथा वस्तुगत सहायता प्रदान गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

७२. १३६ वटै स्थानीय तहहरूमा रहेका रोजगार सेवा केन्द्रहरूको क्षमता विकास गरी सघन सहकार्य निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू गरिनेछ । प्रदेश भित्रका रोजगार क्षेत्रमा देखिएका मनो सामाजिक समस्याहरू न्यूनीकरण गर्न मनोपरामर्श सेवा कर्मिहरूको प्रवर्धन गरिनेछ तथा स्थानीय तहको माँगको

अधारमा मन्त्रालय स्वयमको अगुवाइमा स्थानीय तहमा स्वयं सीप विकास तालिमको संचालन र व्यवस्थापन गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

७३. प्रदेश भित्रका समग्र श्रम तथा रोजगार क्षेत्रलाई व्यवस्थित गर्नका लागि श्रम तथा रोजगार ऐन तर्जुमाको पहल गरिनेछ । विप्रेषणको उत्पादनमूलक प्रयोगका लागि वित्तीय साक्षरता, उद्यमशीलता प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्य गर्ने नीति लिनेछ र सीप विकास तालिम लिएका बाट उत्पादित सामाग्रीहरुको बिक्री वितरणका लागी स्थानीय स्तर, प्रदेश स्तरमा कोशेलि घर संचालन, व्यवस्थापन र प्रवर्द्धन गर्ने गरी प्रदेशमा आइरहेको विप्रेषणलाई आकर्षित हुनेगरी मधेश प्रदेश सुहाउदो साझा लगानीका क्षेत्रहरुको पहिचान गरिनेछ ।

७४. वैदेशिक रोजगारीबाट फिर्ता आएका व्यक्तिहरुलाई संगठित गर्दै सहकारी प्रवर्द्धन एवं आप्रवासी बजार प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यहरु गरि वैदेशिक रोजगारी संग सम्बन्धित परियोजना तथा कार्यक्रमहरु अन्य पालिकाहरुमा थप गर्न प्रदेशबाट पहल गरिनुका साथै बजेट विनियोजन गरेको छु ।

७५. मधेशलाई बेरोजगार मुक्त प्रदेश बनाउन श्रम सम्बद्ध क्षेत्रहरुको राय सुझाव लिई प्रदेश सरकारलाई परामर्श उपलब्ध गराउन श्रम सल्लाहकार परिषदलाई सक्रिय

वनाइनेछ । प्रदेश स्तरीय सीप विकास तालिम केन्द्र निर्माण गरी लक्षित वर्गलाई तालिम प्रदान गर्ने कार्य अगाडी बढाउन बजेट विनियोजन गरेको छु ।

७६. श्रमिकहरुलाई आवासको सुविधा दिन थप चार जिल्लामा श्रमिक विश्राम गृह निर्माण गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

७७. विद्युतीय सवारी साधन खरीद गरी प्रयोग गर्न प्रोत्साहन दिन विभिन्न स्थानमा ईलेक्ट्रिक भेईकल चार्जिङ्ग स्टेशन निर्माण गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

७८. मधेश प्रदेशमा रहेका यातायात कार्यालयहरुबाट हुने कार्यहरु तथा ट्राफिक नियम सम्बन्धी जानकारी गराउन स्थानीय तहहरु संग समन्वय गरिनेछ ।

७९. मधेश प्रदेश अन्तर्गत रहेका यातायात व्यवस्था कार्यालयहरुको कार्य सम्पादन ,सेवा प्रवाह हाइली डिजिटাইज टोकन सिस्टम, क्याश लेस, पेपर लेस, एस एम एस, एम एम एस, भ्वाईस मेसेज, भेईकल रेजिष्ट्रेशन सिष्टम लागु गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

८०. सवारी साधन आयातका लागि मधेश प्रदेशको नाका हुदै आयात गर्दा विशेष सुविधा उपलब्ध गराउन पहल गरिने छ ।

८१. मधेश प्रदेश अन्तर्गत रहेका सबै यातायात व्यवस्था कार्यालयहरुमा सवारी चालक अनुमति पत्रमा हुने गरेको

अनियमितता हुन नदिनको लागि अटोमेटिक ट्रायल सेन्टर जडान गर्नको लागि संघीय सरकारसँग समन्वय गरी स्थापनाको लागि प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

८२. मधेश प्रदेश अन्तर्गत रहेका आठ वटै यातायात व्यवस्था कार्यालयहरुबाट संकलन हुने राजस्वमा लक्ष्य तोकी लक्ष्य भन्दा बढी राजस्व संकलन गर्ने कार्यालयलाई प्रोत्साहन उपलब्ध गराईनेछ । यातायात क्षेत्रको संरचनागत तथा कार्य प्रणालीगत सुधार अन्तर्गत मधेश प्रदेशका सबै जिल्लाहरुमा नवीनतम प्रविधि जडित उपकरण सहित यातायात कार्यालयहरुको आफ्नो भवन निर्माण गरी संचालनमा ल्याईनेछ ।

८३. पूर्वपश्चिम राजमार्गका विभिन्न स्थानमा यात्रीहरुको लागि रिफ्रेश सेन्टर निर्माण कार्यको लागि मधेश प्रदेश सरकारले स्थानीय तहहरुसँग समन्वय गरी प्रक्रिया अगाडी बढाइनेछ र हुलाकी राजमार्गमा यात्रीहरुलाई मध्यनजर गर्दै सार्वजनिक यातायात संचालनका निमित्ति यातायात व्यवसायीहरु सँग समन्वय गरी प्रक्रिया अगाडि बढाइनेछ ।

८४. यस प्रदेशस्थित सबै यातायात व्यवस्था कार्यालयहरुमा सेवाग्राहीहरुलाई छिटोछरितो सेवा पुर्याउने उदेश्यले मधेश

प्रदेश बाटै कार्ड प्रिन्ट हुने गरी प्रक्रिया अगाडी बढाउन बजेट विनियोजन गरेको छु ।

८५. सेवा सुविधा सम्पन्न सहितको यात्री प्रतिकालय निर्माण गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

८६. श्रम तथा यातायात मन्त्रालय तर्फ तर्फ रु ५७ करोड १४ लाख ५० हजार विनियोजन गरेको छु ।

उधोग,वाणिज्य तथा पर्यटन

माननीय सभामुख महोदय,

८७. मधेश प्रदेशको राजधानीलाई पर्यटन मैत्री तथा पर्यटकहरुलाई मिथिला संस्कृतिको मौलिकता अनुभुत हुनेगरी आवश्यक पूर्वाधार निर्माण मार्फत सौन्दर्यीकरण गर्ने कार्यको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

८८. जानकी मन्दिरलाई मधेश प्रदेशकै प्रमुख धार्मिक गन्तव्य स्थलको रुपमा विकास गर्दै मन्दिर परिसरमा आवश्यक पर्यटन पूर्वाधार व्यवस्थापन कार्य तथा भारतको अयोध्या नगरीमा अवस्थित श्रीराम जन्म भूमिलाई दर्शन गर्न आउने पर्यटकहरुलाई जानकी मन्दिरमा समेत दर्शनको लागि प्रोत्साहन गर्न जनकपुरधाम नगरी तथा सिता जन्मभूमि जानकी

मन्दिर प्रचारप्रसारको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

८९. सम्मग मधेश प्रदेशको प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य स्थलहरुका साथै सिता जन्मभूमि जनकपुरधामलाई "भिजिट मधेश" भन्ने मुल आशयका साथ भारत लगायत अन्तराष्ट्रियस्तरमा प्रचारप्रसार कार्यको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

९०. जनकपुरधाममा धार्मिक र साँस्कृतिक झल्को दिने गरी ढल्केवर देखि जटही तथा जिरोमाइलबाट भिठामोड जाने बाटोको ठाँउ ठाँउमा दुवै पट्टी वाल संरचना निर्माण तथा मिथिला आर्टवर्क कार्यका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

९१. माता जानकीको विवाहस्थल जनकपुरलाई राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय विवाह केन्द्रको रुपमा विकास गर्न आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

९२. मधेश प्रदेशमा लगानी प्रबर्द्धन गर्न र देश तथा विदेशमा रहेका नेपाली तथा विदेशीलाई आकर्षित गर्न आगामी आ.व. २०८२/०८३ मा मधेश लगानी सम्मेलन, डायस्पोरा समिट र ट्राभेल समिटको आयोजनाका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।

९३. उद्योग, व्यवसाय तथा किसानका लागि Loan-Card व्यवस्था गर्न आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
९४. मधेश प्रदेशमा युरिया सहित रासायनिक मलखाद उद्योगको सम्भाव्यता अध्ययनका लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
९५. मधेश प्रदेशमा कृषि उद्योग, व्यापार,पर्यटनलगायतका क्षेत्रहरूसँग सम्बन्धित आन्तरिक रूपमा उत्पादन हुने वस्तु तथा सेवाको प्रचार-प्रसार एवं प्रवर्द्धनको लागि प्रदेशस्तरीय औद्योगिक मेला आयोजनाको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।
९६. मधेश प्रदेशको कला, साहित्य, संस्कृति, जीवनपद्धति, ईतिहासलयायतका विययहरूको झल्को दिनेगरी महोत्तरी जिल्लामा मधेश संस्कृति ग्राम निर्माण कार्यको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।
९७. ऐतिहासिक सिम्रोनगढ दरबारको संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।
९८. भारतबाट नेपाल भित्रिने पर्यटकहरूको लागि मुख्य प्रवेश बिन्दु(भन्सार) मा नै मधेश प्रदेशको पर्यटक गन्तव्य लयायत पर्यटनसँग सम्बन्धित सूचना प्रवाह तथा सम्प्रेषणको लागि

सूचना केन्द्रको स्थापना र पर्यटन विश्रामस्थल निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

९९. उद्योग वाणिज्य तथा पर्यटन मन्त्रालय तर्फ रु. ३ अर्ब ८ करोड ७१ लाख ७४ हजार विनियोजन गरेको छु ।

गृह तथा सञ्चार

माननीय सभामुख महोदय,

१००. विद्यार्थिहरुलाई विद्यालयमा नै कानुनको महत्व तथा ज्ञान अभिवृद्धि गर्न विद्यालयस्तरमा कानुनी शिक्षा सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१०१. प्रदेशमा रहेका युवाहरुलाई असल एवं सभ्य नागरिकको रुपमा राज्यप्रतिको कर्तव्य र दायित्व निर्वाह गर्न तथा युवाहरु दुर्व्यसनमुक्त गर्न लागुऔषध दुर्व्यसनमुक्त युवा अभियान संचालन गर्न ७० लाख बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१०२. प्रदेशमा रहेका जिल्ला प्रहरी कार्यालय अन्तर्गतका ईलाका प्रहरी, प्रहरी चौकी लगायत शान्ती सुरक्षासँग सम्बन्धीत

निकायहरूको भवन निर्माण लगायतका पूर्वाधार संरचनाहरूको निर्माणको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१०३. गृह तथा सञ्चार मन्त्रालय तर्फ रु. ६४ करोड ८९ लाख ९७ हजार विनियोजन गरेको छु ।

शिक्षा तथा संस्कृति

माननीय सभामुख महोदय,

१०४. मधेश प्रदेश अन्तर्गत रहेका विद्यालयहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्दै विद्यालयहरूमा शिक्षकको व्यवस्थापन गर्न स्वयंसेवक शिक्षक कार्यक्रम संचालनको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१०५. सम्बन्धन प्राप्त सामुदायिक प्राविधिक विद्यालयहरूलाई सशर्त चालु अनुदान लगायत पुस्तकालय तथा विज्ञान शिक्षामा सुदृढीकरण गर्न विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१०६. विद्यालयहरूलाई ICT प्रविधिमैत्री बनाउन स्मार्टबोर्ड तथा ई-लाईब्रेरी स्थापना गर्ने कार्यको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१०७. प्रदेश अन्तर्गत आठवटा जिल्लाहरूमा रहेका विद्यालयहरूको संरचनात्मक सुधार गर्नको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार संरचनाहरू निर्माणको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।
१०८. मधेश प्रदेश अन्तर्गत रहेका विश्वविद्यालयहरूको प्रशासनिक एवं भौतिक संरचनाहरू लगायत व्यवस्थापकीय सुधार कार्यको लागि अनुदान मार्फत आवश्यक रकम विनियोजन गरेको छु ।
१०९. शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालय तर्फ रु ३ अर्ब ५७ करोड ६६ लाख ५५ हजार विनियोजन गरेको छु ।

उर्जा, सिंचाई तथा खानेपानी

माननीय सभामुख महोदय,

११०. स्वच्छ र सुरक्षित खानेपानी आपूर्तिमा आम जनताको पहुँचलाई बढाउन प्राकृतिक विपदबाट प्रभावित तथा अधुरा खानेपानी योजनाहरूको निर्माण र मर्मत-संभार गरी संचालनमा ल्याउन बजेट विनियोजन गरेको छु ।
१११. सफा पिउने पानीको पहुँच नपुगेको सीमान्तकृत र पछाडि परेको समुदाय र क्षेत्रको पहिचान गरी प्राथमिकताको आधारमा शुद्ध पिउने पानीको व्यवस्थापन गर्नको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

११२. खानेपानी योजनाको संचालन लागत घटाउन पम्पिंग प्रणालीमा आधारित खानेपानी योजनाहरूमा सोलार पम्पको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
११३. प्रदेशभित्र सुरक्षित र गुणस्तरीय खानेपानी आपूर्ति सुनिश्चित गर्न एक जिल्ला एक पानी परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।
११४. प्रदेश भित्र खुला दिशामुक्त अवस्था लाई दिगो बनाउदै मधेश प्रदेशलाई पूर्ण सरसफाई अवस्था तिर अग्रसर गर्न स्थानीय तहसँग समन्वय गरी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्यक्रमको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।
११५. सतह सिँचाइबाट वञ्चित खेतीयोग्य जग्गाहरूमा वैकल्पिक सिँचाई विधिहरू जस्तै नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाइ विधिहरू (नन कन्भेन्सनल ईरिगेशन टेक्निक्स प्रोग्राम्स) को प्रयोग गरी सिँचाइ सुविधा पुर्याउनका लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।
११६. सिँचाइमा हालसम्म भएको लगानीबाट उच्च प्रतिफल हासिल गर्न गत विगतमा निर्माण सम्पन्न भएका सिँचाइ प्रणालीहरूका दक्षता ४० प्रतिशत भन्दा पनि कम रहेकोले सो दक्षता वृद्धि गर्न सिञ्चित क्षेत्र व्यवस्थापन कार्यक्रम (कमाण्ड एरिया

म्यानेजमेन्ट प्रोग्राम) संचालन गर्नको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु।

११७. भूमिगत जलस्रोतको अतिदोहनलाई निरुत्साहित गर्नका लागि सो को नियमन र अनुगमन गर्ने एवम् प्रत्येक जिल्लामा सतह सिँचाइ योजनाको सम्भाव्यताको आधारमा कम्तिमा दुईवटा सतह सिँचाइ योजनाहरूको पहिचान गरी कार्यान्वयनको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु।

११८. गत विगतमा सम्पन्न भएका (एजेन्सी म्यानेज्ड ईरिगेशन सिस्टम सतह सिँचाइ योजनाको मर्मत-संभार तथा जिर्णोधारका कार्यहरू स्वीकृत वार्षिक सिँचाइ मर्मतसंभार योजना बमोजिम प्राथमिकताका साथ गर्नको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु।

११९. पुरानो स्यालो/डिप/पावर ड्रिल ट्युबवेल सिँचाइ योजनाहरूको मर्मत-संभार, सञ्चालन तथा व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरूका लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१२०. भूमिगत जलस्रोतको संयोजनात्मक उपयोग गरी सिँचाइ विकास गर्न ग्राउन्ड वाटर क्लष्टर ईरिगेशन प्रोजेक्टलाई अध्ययन तथा अनुसंधानको आधारमा निरन्तरता दिन बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१२१. पूर्व पश्चिम राजमार्गको समानान्तर रहेको वन-जंगलमा हुने आगलागीबाट वनजंगललाई जोगाउन र सुख्खायाममा जंगली जनावरहरूलाई समेत पिउने पानी उपलब्ध गराउनका लागि भूमिगत जलस्रोतको उपयोग गर्ने गरी समुचितस्थान तथा दुरीमा वन डिभिजन कार्यालयसँगको समन्वयमा डिप/पावर ड्रिल बोरिंग जडान गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।
१२२. धार्मिक, अध्यात्मिक, सांस्कृतिक एवम् पर्यटकीय महत्व बोकेको दुधमति नदी बृहत्तर मिथिला परिक्रमाको अंगको रूपमा रामायणकालीन समयदेखि स्थापित रहँदै आएको र मिथिला गौरव माता जानकीको जन्म एवम् लालनपालनसँग प्रत्यक्षरूपमा जोडिएको जनविश्वास रहेको दुधमति नदी प्रतिको उच्च सम्मान र सो नदीबाट भविष्यमा संभावित सिंचाइयोग्य जग्गामा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध हुने विषय समेतलाई हृदयंगम् गरी दुधमति नदीको उत्खनन्, संरक्षण तथा सौन्दर्यीकरणका लागि संचालनमा रहेको दुधमति नदीको उत्खनन् तथा विकास कार्यलाई बहुवर्षिय आयोजना अन्तर्गत कार्यान्वयन गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।
१२३. प्रदेश भित्र साम्भाव्य रहेका वैकल्पिक तथा अन्य नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोतहरूको पहिचान तथा उत्पादनका लागि आवश्यक लगानीलाई समेत प्रोत्साहन तथा प्रवर्धन गरि सौर्य

ऊर्जा प्रवर्धनका लागि प्रदेशभित्र रहेका नदीका बगरहरु तथा बज्जर जग्गालाई सदुपयोग गरी उत्पादन हुने सौर्य ऊर्जालाई राष्ट्रिय प्रसारणलाईनमा जोड्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१२४. वर्षाको पानी संकलन, संरक्षण पोखरी निर्माण, तथा श्रोतहरूको संरक्षण तथा समुचित उपयोग गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१२५. उर्जा सिंचाई तथा खानेपानी मन्त्रालय तर्फ रु ४ अर्ब ४१ करोड ९९ लाख ९९ हजार विनियोजन गरेको छु ।

खेलकुद तथा समाज कल्याण

माननीय सभामुख महोदय,

१२६. मुख्यमन्त्री आवास सुरक्षा योजना अन्तर्गत प्राकृतिक विपदबाट हुने जोखिम विरुद्धको सुरक्षा कार्यक्रमको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१२७. मधेश प्रदेशमा रहेका महिलाहरूको सशक्तीकरण तथा प्रदेशमा नै रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्नको लागि प्रथम महिला राष्ट्रपति स्वरोजगार कार्यक्रम मार्फत रोजगारी प्रदान गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१२८. युवाहरूलाई उद्यमशीलताको माध्यमबाट रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्न तथा युवाहरूलाई आत्मनिर्भर बनाउन युवा

स्वरोजगार कार्यक्रमको संचालन गर्ने व्यवस्था मिलाएको छु ।

१२९. युवा वर्गहरूलाई खेलकुद प्रति आकर्षण गर्न माग अनुरूप खेलकुद सामग्री वितरणको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१३०. मधेश प्रदेशको गौरवको आयोजनाको रूपमा श्री राम जानकी बहुउद्देशिय रंगशाला, नारायणी रंगशाला, गोलबजार रंगशाला लगायत प्रादेशिक रंगशाला, खेलग्राम, खेलमैदान, कभर्ड हल निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिई बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१३१. ११औँ राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिता मधेश प्रदेशमा भव्यताको साथ आयोजना गर्न अहिले देखि नै पूर्वाधार निर्माणको कार्य तथा तयारीलाई प्राथमिकता दिएको छु ।

१३२. “खेली मधेश, जिति मधेश” नारालाई सार्थक बनाउन विभिन्न प्रतियोगिता, प्रशिक्षण, पुरस्कार तथा सम्मानमा विशेष जोड दिँदै मधेश खेलकुद दिवस र खेलकुद महोत्सव सञ्चालन गर्न यथेष्ट बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१३३. जनकपुरधाम र वीरगंजमा आधुनिक ओल्ड एज हाउस निर्माण कार्यको लागि यथेष्ट रकम विनियोजन गरेको छु ।

१३४. खेलकुद तथा समाज कल्याण मन्त्रालय तर्फ रु १ अर्ब ६८ करोड ७३ लाख विनियोजन गरेको छु ।

स्वस्थ्य तथा जनसंख्या

माननीय सभामुख महोदय

१३५. विभिन्न नसर्ने रोगहरूको बारेमा सचेतना अभिवृद्धि लगायत अन्य स्वास्थ्य उपचारका लागि स्थानीय निकायसँगको सहकार्यमा मुख्यमन्त्री घरदैलो स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रम संचालनको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१३६. जनतालाई आधारभुत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच बढाई प्राकृतिक स्वास्थ्य पद्धतिको बारेमा समेत चेतना अभिवृद्धि गर्नको लागि आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम संचालनमा ल्याउन आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१३७. प्रादेशिक अस्पतालहरूलाई प्रविधिमैत्री बनाई आवश्यक परेका विभिन्न स्वास्थ्य सम्बन्धी उपकरणहरू खरिद तथा जडान कार्यको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१३८. सर्लाहीको धनकौलमा ५० शैयाको आमा तथा बाल अस्पताल र गंगापुरमा आयुर्वेद योग पञ्चकर्म अस्पताल तथा अनुसन्धान केन्द्र स्थापना तथा संचालनको लागी आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१३९. मधेश स्वस्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानमा MBBS लगायत स्नातकोत्तर MD/MS कार्यक्रम संचालनको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।
१४०. सिरहा जिल्ला गोलबजार नगरपालिका स्थित ट्रमा सेन्टर अस्पताल, महेन्द्र गेनाई प्रदेशिक प्रसुति गृह तथा महोतरी जिल्लाको सोनमा स्थित मानसिक अस्पतालको निर्माण तथा संचालनको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।
१४१. स्वस्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय तर्फ रु ६ अर्ब ४५ करोड ६१ लाख विनियोजन गरेको छु ।

भौतिक पूर्वाधार

माननीय सभामुख महोदय,

१४२. प्रादेशिक सडक संजाल गुरुयोजनामा परेका महत्वपूर्ण सडक तथा पुलहरू निर्माण गर्न "प्रादेशिक सडक कार्यक्रम" तथा "प्रादेशिक पुल कार्यक्रम" संचालनमा ल्याउन आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।
१४३. प्रादेशिक सडकहरूको सन्तुलित तथा योजनाबद्ध रूपमा कार्यान्वयनको लागि "एक निर्वाचन क्षेत्र एक सडक कार्यक्रम (पहिलो चरण)" लाई प्राथमिकताक साथ सम्पन्न गरी "एक निर्वाचन क्षेत्र एक सडक कार्यक्रम (दोस्रो चरण)" अन्तर्गत

प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रमा ५-५ कि.मि. का दरले नयाँ थप ३२० कि. मि. सडकहरू कालोपत्रे गर्न आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१४४. प्रादेशिक सडकहरूको नदी तथा खोलाहरूमा पर्ने आवश्यक पुलहरूको निर्माणको लागि क्षेत्रीय सन्तुलन कायम हुने गरी " एक निर्वाचन क्षेत्र एक पक्कि पुल निर्माण कार्यक्रम" मार्फत पक्की पुल निर्माण गरी सडकहरू बाह्रै महिना संचालनमा ल्याइने गरी बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१४५. क्रमागत योजनाहरू मध्ये कार्यान्वयन हुन सक्ने योजनाहरूमा आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१४६. स्थानीय तहका केन्द्रहरूलाई पक्कि सडक संजालसँग जोड्न तथा प्राथमिकतामा रहेका अन्य प्रादेशिक सडकहरूको स्तरोन्नति गर्न, बृहत मर्मत सम्भार र नियमित मर्मत संभार गर्न "प्रादेशिक तथा स्थानीय सडक सुधार कार्यक्रम" लाई प्राथमिकताका साथ अगाडी बढाएको छु । यस कार्यक्रमबाट १९८ कि.मी कालोपत्रे सडक निर्माण बाट २१ वटा स्थानीय तह पक्कि सडक संजालसँग जोडिनेछ , ३२६ कि.मी बृहत सडक मर्मत र १००० कि.मी सडकको नियमित मर्मत सम्भार हुन बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१४७. मधेश प्रदेशको पूर्व-पश्चिम प्रादेशिक राजमार्गको रुपमा रहेका सप्तरी जिल्ला देखि पर्सा जिल्ला जोड्ने प्रदेश गौरवको योजना "मधेश शहीद लोकमार्ग" को पूर्ण रुपमा निर्माण कार्यका लागि आवश्यक बजेट ब्यबस्थापन गर्न दातृ निकाय तथा संघ सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गरिनेछ । यस आ.व. मा बाराको कलैया मलाही खण्ड लगायत अन्य खण्डमा समेत निर्माणको कार्य शुरुहुने गरी बजेट बिनियोजन गरेको छु ।
१४८. प्रदेशभित्रको (स्थानीय समेत) झोलुङ्गे पुलहरूको निर्माणका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउन "प्रादेशिक प्राविधिक सहयोग प्रदायक" तथा पक्की पुलहरूको डिजाइन, सुपरभिजन र निर्माणमा प्राविधिक सहयोग पुर्याउन प्रादेशिक मोटेरेबल पुल व्यवस्थापन सेवा कार्यक्रमको निरन्तरता दिईएको छु ।
१४९. सडक मर्मत सम्भार - दिगो सडकको आधार" भन्ने नारालाई मूर्त रूप दिन सडकहरू नियमित मर्मत सम्भारको लागि RMG (सडक मर्मत सम्भार समूह) परिचालन गरी करिब ३०० जना रोजगारी सृजना गरेको छु ।
१५०. गुणस्तरीय पूर्वाधार निर्माणका लागि सबै जिल्लामा निर्माण सामाग्री परीक्षणका लागि स्थापित प्रयोगशालाहरूलाई आधुनिकीकरण गरी व्यवस्थित गरिनेछ । साथै प्रदेशस्तरीय

सुविधा सम्पन्न परीक्षण प्रयोगशाला तथा अनुसन्धान केन्द्र स्थापनाको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१५१. सडक दुर्घटना न्यूनीकरण तथा सडक सौन्दर्यीकरणको लागि "सडक सुरक्षा तथा सौन्दर्यकरण कार्यक्रम" संचालन मा ल्याएकोछु ।

१५२. जनकपुर घोषणापत्र, २०८२ "हरित, उत्थानशील तथा जलवायुमैत्री कार्यान्वयनको लागि "हरित सडक कार्यक्रम" संचालनमा ल्याउन आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१५३. जनतालाई तुरुन्तै उपलब्धि दिन सक्ने बस्तिमा रहेका साना पूर्वाधार सम्बन्धी आयोजनाहरूलाई क्षेत्रीय सन्तुलन, समावेशीता कायम हुने गरी बढी भन्दा बढी रोजगारी सृजना हुने "ग्रामीण विकास कार्यक्रम" को लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१५४. प्रदेश सरकारको प्रशासनिक भवन निर्माण लगायत अन्य भवन निर्माणको लागि आवश्यक बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१५५. मौलिक हकको रूपमा रहेको आवास सुविधालाई उपेक्षित वर्गसम्म प्रभावकारी रूपमा पुर्याउन संचालित "महेन्द्र नारायण निधि बिपन्न आवास योजना" तथा "बिपन्न संग मदन भण्डारी बिपन्न आवास कार्यक्रम " लाई निरन्तरता दिन बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१५६. भौतिक पुर्वधार मन्त्रालय तर्फ रु १५ अर्ब ८८ करोड ७१ लाख ८५ हजार विनियोजन गरेको छु ।

माननीय सभामुख महोदय,

१५७. संघीय शासन प्रणालीको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि शासन पद्धतिमा पारदर्शिता र जवाफदेहिता प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय शासन सबलीकरण कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छु ।

१५८. प्रदेशभिन्न सुशासन प्रवर्द्धनका लागि नवप्रवर्तनीय ज्ञान सम्बन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्नको लागि आगामी आ.व. मा मुख्यमन्त्री सार्वजनिक सुशासन फेलोसिप कार्यक्रम संचालन गर्न बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१५९. आगामी आ.व. मा राष्ट्रिय किताबखानाको सहकार्यमा प्रदेश र स्थानीय तहको कर्मचारीको अभिलेख व्यवस्थापन गर्न प्रदेश निजामती किताबखानाको संस्थागत सुदृढीकरणको लागि आवश्यक बजेट व्यवस्थापन गरेको छु ।

१६०. प्रदेश मन्त्रिपरिषद्को बैठकलाई पारदर्शी, व्यवस्थित तथा प्रविधिमैत्री बनाउन तथा बैठकको निर्णयको अभिलेखलाई चुस्त दुरुस्त बनाउन मन्त्रीपरिषद् बैठकलाई अटोमेशन तथा डिजिटাইजेशन गर्नको लागि बजेट विनियोजन गरेको छु ।

१६१. कानूनको सचेतना, महिला सशक्तीकरण तथा लैङ्गिक विभेद तथा मानव अधिकारको प्रवर्द्धन र सम्बर्द्धन गर्नका लागि सचेतना अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिएको छु।
१६२. प्रदेश अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र मार्फत आगामी आ.व.मा प्रदेश तथा स्थानीय तहका पदाधिकारी जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरूको तालिमलाई थप परिष्कृत हुनेगरी तालिम तथा प्रशिक्षण कार्यक्रमहरूमा पर्याप्त बजेट विनियोजन गरेको छु।
१६३. आगामी आ.व. प्रदेशका सबै निकायको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी संगठनलाई चुस्त, दुरुस्त र उपयुक्त बनाउनकोलागी पर्याप्त बजेट विनियोजन गरेको छु।
१६४. नेपाल सरकारले निर्धारण गरेको तलब प्रदेश सरकार अन्तर्गतका निजामती कर्मचारीहरूलाई पनि लागू हुने व्यवस्था गरेको छु, साथै प्रदेश सरकारले प्रदान गर्दै आएको महंगी भत्तालाई बृद्धि गरि मासिक रु. ५ हजार पुऱ्याएको छु । कर्मचारीहरूको लागि आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरूलाई आगामी आर्थिक वर्षमा पनि निरन्तरता दिइएको छु।
१६५. प्रदेश सञ्चित कोष तथा आर्थिक प्रशासन सञ्चालन एवं सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धमा संघीय सरकारी निकाय माथिको निर्भरता पूर्ण रूपमा अन्त्य गरी प्रदेश सरकार

मातहतको निकायबाट छिटो छरितो सेवा उपलब्ध गराउन महोतरी जिल्लामा प्रदेश लेखा इकाई कार्यालय स्थापना गरिनेछ ।

१६६. मधेश प्रदेश सरकारका कर्मचारीहरु (कानुन बमोजिम निवृत्तभरण पाउने कर्मचारी बाहेक) लाई संघीय सरकारले व्यवस्था गरे बमोजिम समाजिक सुरक्षा कोषमा आवद्ध गराउन आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।

माननीय सभामुख महोदय,

अब म क्षेत्रगत नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि बजेट विनियोजन र श्रोत व्यवस्थापनको अनुमान प्रस्तुत गर्न अनुमति चाहन्छु ।

१६७. आगामी आर्थिक वर्षका लागि कुल खर्च रु ४६ अर्ब ५८ करोड ३३ लाख ५१ हजार विनियोजन गरेको छु । कुल विनियोजनमध्ये चालुतर्फ रु. १६ अर्ब ७२ करोड ५ लाख १७ हजार अर्थात् ३५.८९ प्रतिशत, पुँजीगततर्फ रु. ३० अर्ब २६ करोड २८ लाख ३४ हजार अर्थात् ६४.११ प्रतिशत । यो खर्च अनुमान चालु आर्थिक वर्षको विनियोजनको तुलनामा ६.१३ प्रतिशत बढी हो ।

१६८. आगामी आर्थिक वर्षका लागि अनुमान गरिएको खर्च व्यहोर्ने स्रोत मध्ये आन्तरिक राजस्वबाट रु. ९ अर्ब ५० करोड ८३

लाख , वित्तीय हस्तान्तरण अनुदान तर्फ वित्तीय समानीकरण अनुदानबाट रु. ७ अर्ब ७२ करोड १९ लाख तथा शसर्त अनुदानबाट रु. ४ अर्ब २६ करोड १८ लाख , विशेष अनुदान बाट रु. ३९ करोड ४५ लाख , समपुरक अनुदानबाट रु. ३५ करोड ८२ लाख गरी जम्मा रु. १२ अर्ब ७३ करोड ६४ लाख , संघीय राजस्व बाँडफाँटबाट रु. १२ अर्ब ३५ करोड ८४ लाख र गत वर्षको नगद मौज्दातबाट रु. १० अर्ब ३८ करोड २ लाख ५१ हजार व्यहोर्दा रु. २ अर्ब न्यून हुनेछ। सो न्यून पूर्ति गर्न आन्तरिक ऋणबाट रु.२ अर्ब जुटाइनेछ। राजस्व, वित्तीय हस्तान्तरण, नगद मौज्दात र संघीय बाँडफाँटबाट प्राप्त श्रोत परिचालन गर्दा नपुग हुने रकम आन्तरिक ऋणबाट व्यहोरिनेछ।

माननीय सभामुख महोदय,

अब म आगामी आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को राजस्व परिचालन नीति तथा कार्यक्रम प्रस्तुत गर्ने अनुमति चाहन्छु।

१६९. कर तथा गैर कर राजस्व चुहावट न्यूनीकरण गर्न राजस्व प्रशासन शाखालाई सुदृढीकरण गरिने छ ।

१७०. प्रदेशको राजस्व अभिवृद्धिको लागि सुझाव प्राप्त गर्न राजस्व सुधार सुझाव समिति गठन गरिने छ ।

माननीय सभामुख महोदय,

१७१. आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को यथार्थ खर्च, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को संशोधित अनुमान र आर्थिक वर्ष २०८२/८३ को अनुमानित आय व्ययको विवरण अनुसूचीहरूमा उल्लेख गरेको छु।

१७२. अन्त्यमा, समृद्ध मधेशको लक्ष्यप्रति प्रतिबद्ध रही प्रस्तुत बजेट तर्जुमा प्रक्रियामा मार्गदर्शन प्रदान गर्नु भएका माननीय प्रदेश प्रमुखज्यू, मुख्यमन्त्रीज्यू, सभामुख तथा उपसभामुखज्यू, मन्त्रीज्यूहरू, प्रदेशसभा सदस्यज्यूहरू तथा प्रदेश नीति तथा योजना आयोगका उपाध्यक्षज्यूप्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु। यसै गरी, बजेट निर्माणको क्रममा अमूल्य सुझाव दिनुहुने राजनीतिक दलहरू, अर्थविद्, विभिन्न क्षेत्रका विज्ञज्यूहरू, राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरू, निजी तथा सहकारी क्षेत्र, नागरिक समाज, सञ्चारकर्मीहरू, गैरआवासीय नेपाली, विकास साझेदार तथा राष्ट्रिय-अन्तर्राष्ट्रिय संघसंस्थाहरू र आम नागरिकहरूप्रति पनि गहिरो आभार व्यक्त गर्दछु।

म विश्वस्त छु कि प्रस्तुत बजेटको प्रभावकारी कार्यान्वयनबाट प्रदेशको समग्र हित, एकता र स्वाभिमान सुदृढ हुनुका साथै संघीयता संस्थागत हुने र जनताले गुणस्तरीय सेवा प्राप्त गर्नेछन्। यसमा सबै क्षेत्रको सक्रिय सहभागिता रहने विश्वास व्यक्त गर्दछु।

धन्यवाद

आय व्ययको विवरण

आर्थिक वर्ष २०८२/८३

अनुसूची - १
(रु. हजारमा)

विवरण	२०८०/८१ को पछर्चे	२०८१/८२ को सारांशिक अनुमान	२०८२/८३ को समय			
			रकम	स्रोत		वैशेषिक
				प्रदेश सरकार	राष्ट्रिय	
१ राजस्व (३+३+४)	२६,३०,८१,१०	१४,७८,७३,९४	३२,२४,६९,४१	३२,२४,६९,४१	०	०
२ कर	१३,७७,१२,४४	१३,४२,९०,०१	१८,९७,३४,००	१८,९७,३४,००	०	०
३ अन्य राजस्व	१,१४,४८,३३	१,१४,४८,३३	२,१९,३३,००	२,१९,३३,००	०	०
४ निविदा प्राप्ति	११,१८,१०,२८	८,४२,४२	११,०८,०२,४१	११,०८,०२,४१	०	०
५ प्रदेश सहित कोषका सञ्चालन हुने (१-४)	२६,३०,८१,१०	१४,७८,७३,९४	३२,२४,६९,४१	३२,२४,६९,४१	०	०
६ वितीय बरकन्दाल अनुदान	१०,९७,१७,६१	११,३४,७०,००	१०,९७,३४,००	१०,९७,३४,००	०	०
७ प्रदेश सरकारको राजस्व र अनुदान (५+६)	३७,२७,९८,७१	२६,१४,४३,९४	४३,२१,०३,४१	४३,२१,०३,४१	०	०
८ खर्च (१+१०+११)	२४,४४,४९,४१	३२,११,१६,३०	४६,९८,३३,४१	४६,९८,३३,४१	०	०
९ खर्च	६,८२,३४,१८	१,६८,३०,०६	१४,३७,९०,१७	१४,३७,९०,१७	०	०
१० पूर्वीय खर्च	११,०८,३३,१३	१०,०३,०३,६८	१०,०३,०३,६८	१०,०३,०३,६८	०	०
११ स्थानीय उन्नयन खर्च	२,४९,०२,१३	२,४९,०२,१३	२,४९,०२,१३	२,४९,०२,१३	०	०
१२ बजेट बाक्ला (१) अनुदान (८-७)	१२,७३,४९,३०	४,९६,७३,३६	०	०	०	०
१३ वितीय व्यवस्था	०	०	०	०	०	०
१४ आर्थिक दायित्व (१४)	०	०	०	०	०	०
१५ खर्च आर्थिक दायित्व	०	०	०	०	०	०
१६ बजेट बाक्ला (१) अनुदान (८-७)	१२,७३,४९,३०	४,९६,७३,३६	०	०	०	०
१७ मुल स्रोत	३७,२७,९८,७१	२६,१४,४३,९४	४३,२१,०३,४१	४३,२१,०३,४१	०	०
१८ मुल खर्च	२४,४४,४९,४१	३२,११,१६,३०	४६,९८,३३,४१	४६,९८,३३,४१	०	०

४३

श्रीलंका	२०८०/८१ को वर्ष	२०८१/८२ को संशोधित अनुमान	२०८२/८३ को अनुमान	वर्तमान योजनाएं	कर परिवर्तन तथा प्रशासनिक सुधारकाट
श्रीलंका राजी प्रतिनि	१४	०	३,००	३,००	०
अल्प राजस्व	१,४४,६८	१,२१,५०	१,००,००	१,००,००	०
अल्प राजस्व	१,४४,६८	१,२१,५०	१,००,००	१,००,००	०
विक्रय प्रति	११,३८,१०,२८	८,४०,५०	११,०८,०२,५१	११,०८,०२,५१	०
विक्रय प्रति	११,३८,१०,२८	८,४०,५०	११,०८,०२,५१	११,०८,०२,५१	०
विक्रय प्रति	३१,१०,२८	८,४०,५०	१०,००,००	१०,००,००	०
वेबस्ट	१३,६४,१३	८,००,००	३०,००,००	३०,००,००	०
विकास फिर्ता	२,६३,५०	८,५८	१०,००,००	१०,००,००	०
अनुदान फिर्ता	११,८३,६४	३३,६४	३०,००,००	३०,००,००	०
वापस तथा मौज्जा	११,००,००,००	०	१०,३८,०२,५१	१०,३८,०२,५१	०
गत फंडको वापस मोन्दात	११,००,००,००	०	१०,३८,०२,५१	१०,३८,०२,५१	०
वर्षान्व	०	०	३,००,००,००	३,००,००,००	०
आन्तरिक ऋण	०	०	३,००,००,००	३,००,००,००	०
सुरा कार्मिक ऋण	०	०	३,००,००,००	३,००,००,००	०
सुरा आन्तरिक ऋण	०	०	३,००,००,००	३,००,००,००	०
अन्तरा (राजस्व / प्रति)	३७,७७,९८,७१	२६,१४,४३,९४	४६,९८,३३,५१	४६,९८,३३,५१	०
राजस्व बॉण्डफंड					
अन्तरा राजस्व कोषमा राखिता हुने राजस्व	३७,७७,९८,७१	२६,१४,४३,९४	४६,९८,३३,५१	४६,९८,३३,५१	०

मन्त्रालयगत व्यय अनुमान (वित्तीय व्यवस्था सहित)

वार्षिक वर्ष २०८२/८३

अनुसूची - ४
(रु. हजारों में)

विवरण	कुल जमा	प्रवेश		स्थापित तह	कुल अनुमानित प्रतिफल
		नगमा	आनु/पुनित		
२०२ प्रवेश जमा	४६,९८,८४	४६,९८,८४	४६,९८,८४	०	०.९८
२१० प्रवेश लोक सेवा आयोग	१०,४९,९९	१०,४९,९९	१०,४९,९९	०	०.२२
२१६ कुल न्यायविवरण के कार्यलय	३,४०,००	३,४०,००	३,४०,००	०	०.०७
३०१ गुलाम-ई तथा मन्त्रिपरिवार के कार्यलय	४७,३३,००	४७,३३,००	४७,३३,००	०	१.०१
३०२ कार्य सभालय	२३,७४,६१	२३,७४,६१	२३,७४,६१	०	०.५१
३०७ उद्योग, शक्ति तथा पर्यटन सभालय	२,०८,७१,७४	२,०८,७१,७४	२,०८,७१,७४	०	६.४७
३१० मृग व्यवस्था, कृषि तथा सार्वजनिक व्यवस्था	२,८३,००,९९	२,८३,००,९९	२,८३,००,९९	०	६.०२
३१३ ऊर्जा विभाई तथा खनिजोत्पत्ती मन्त्रालय	४,४९,९९,९९	४,४९,९९,९९	४,४९,९९,९९	०	१.४१
३१४ युद्ध सेवा तथा आपुन सभालय	६४,८९,९७	६४,८९,९७	६४,८९,९७	०	१.३८
३२९ वन तथा आवाकल्य मन्त्रालय	२,३७,४६,३७	२,३७,४६,३७	२,३७,४६,३७	०	५.०६
३३७ भूमि अधिकार विकास मन्त्रालय	१४,८८,७१,८२	१४,८८,७१,८२	१४,८८,७१,८२	०	३३.८१
३४३ खेलकुद तथा सभाय कल्याण मन्त्रालय	१,६८,७३,००	१,६८,७३,००	१,६८,७३,००	०	३.४९
३४० शिक्षा तथा संस्कृती मन्त्रालय	२,४७,६६,४४	२,४७,६६,४४	२,४७,६६,४४	०	७.६१
३७० स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय	६,४४,६१,००	६,४४,६१,००	६,४४,६१,००	०	१३.७४
३७१ धन तथा आवाकल्य मन्त्रालय	४,७९,४४,००	४,७९,४४,००	४,७९,४४,००	०	१.२२
३९९ प्रवेश लोक सेवा आयोग	४,९४,००	४,९४,००	४,९४,००	०	०.११
६०१ कार्यकारी अधिक तथा वेतनभुक्त मुनिश	१,७४,१०,००	१,७४,१०,००	१,७४,१०,००	०	०.००
६०२ कार्य - विविध	११,१०	११,१०	११,१०	०	३.७१
८०१ सार्वजनिक तह	२,३४,९४,००	०	०	०	४.९८
कुल जमा	४६,९८,३३,४१	४६,९८,३३,४१	४६,९८,३३,४१	०	१००

[illegible]

साधारण र विकासगत व्यय अनुमान

वार्षिक वर्ष २०८२/८३

अनुसूची - ६
(रि.हजारमा)

वर्षिक	२०८१/८२ को विनियोजन	२०८२/८३ को विनियोजन	वृद्धि प्रतिशत
साधारण			
१ प्रतिव्यय खर्च- तलब, निवृत्तपछि, सामाजिक सुरक्षा समेत	१३,८८८,०१३.३६	१४,३८६,८८६.६७	१०.७८
२ सेवाव्यय तथा कार्यकाल खर्च	३,७८८,७४१.१०	४,१९६,४३४.९९	११.९८
३ वार्षिक व्यय अनुदान	७,१८८,८८६.८८	८,२०९,९८८.७२	११.२१
४ वित्तीय हस्तान्तरण सहायिकता अनुदान	३०,४४,३४	४१,३३,४६	३०.६८
५ वित्तीय हस्तान्तरण विशेष अनुदान	१,९८८,८८८.०४	१,९००,०००.००	-६.८४
विकास			
७ पुर्ननिर्माण खर्च	४०,८००.००	३८,१००.००	-६.६२
८ सफाई पुर्ननिर्माण अनुदान	३१,०१,१६,३४	३२,०१,४७,८४	४.४९
९० वित्तीय हस्तान्तरण वार्षिक अनुदान	२८,१६,०४६.९९	३०,०६,०८३.४	७.३०
१० वित्तीय हस्तान्तरण वार्षिक अनुदान	१,०३,४६,१३	१,२९,१६,४०	२३.८२
१२ वित्तीय हस्तान्तरण वार्षिक अनुदान	१,३४,०४,००	१,४०,९४,००	-६.४४
	६२,७०,४०	६८,१०,००	-९.०७
कुल व्यय	४३,८९,२१,७०	४६,९८,३३,४९	७.०४

[illegible]

[illegible]

ক্রমিক সংখ্যা	বিবরণ	সংস্করণ/বর্ষ এবং প্রারম্ভিক সংখ্যা	সংস্করণ/বর্ষ এবং প্রারম্ভিক সংখ্যা	সংস্করণ/বর্ষ এবং প্রারম্ভিক সংখ্যা	মোট		
					মোট সংখ্যা	প্রারম্ভিক সংখ্যা	
						প্রারম্ভিক	প্রারম্ভিক
১	১	০	০	১১.১০	১১.১০	০	০
২	২	০	১০.১০.১০	১০.১০.১০	১০.১০.১০	০	০
৩	৩	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	০	০
৪	৪	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	০	০
৫	৫	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	০	০
৬	৬	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	০	০
৭	৭	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	০	০
৮	৮	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	০	০
৯	৯	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	০	০
১০	১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	১১.১০.১০	০	০

जलवायु परिवर्तन बजेट अनुसारको व्यय अनुमान
वर्षिक बर्ष २०८२/८३

ଶ୍ରୀମତୀ - ୧୦
(ପି.ଆର୍.ସି.ସି.)

	Year	1990-91	1991-92	1992-93	1993-94	1994-95
1.00	1990-91	0	0	0	0	0
2.00	1991-92	0	0	0	0	0
3.00	1992-93	0	0	0	0	0
4.00	1993-94	0	0	0	0	0
5.00	1994-95	0	0	0	0	0
6.00	1995-96	0	0	0	0	0
7.00	1996-97	0	0	0	0	0
8.00	1997-98	0	0	0	0	0
9.00	1998-99	0	0	0	0	0
10.00	1999-00	0	0	0	0	0
11.00	2000-01	0	0	0	0	0
12.00	2001-02	0	0	0	0	0
13.00	2002-03	0	0	0	0	0
14.00	2003-04	0	0	0	0	0
15.00	2004-05	0	0	0	0	0
16.00	2005-06	0	0	0	0	0
17.00	2006-07	0	0	0	0	0
18.00	2007-08	0	0	0	0	0
19.00	2008-09	0	0	0	0	0
20.00	2009-10	0	0	0	0	0
21.00	2010-11	0	0	0	0	0
22.00	2011-12	0	0	0	0	0
23.00	2012-13	0	0	0	0	0
24.00	2013-14	0	0	0	0	0
25.00	2014-15	0	0	0	0	0
26.00	2015-16	0	0	0	0	0
27.00	2016-17	0	0	0	0	0
28.00	2017-18	0	0	0	0	0
29.00	2018-19	0	0	0	0	0
30.00	2019-20	0	0	0	0	0
31.00	2020-21	0	0	0	0	0
32.00	2021-22	0	0	0	0	0
33.00	2022-23	0	0	0	0	0
34.00	2023-24	0	0	0	0	0
35.00	2024-25	0	0	0	0	0
36.00	2025-26	0	0	0	0	0
37.00	2026-27	0	0	0	0	0
38.00	2027-28	0	0	0	0	0
39.00	2028-29	0	0	0	0	0
40.00	2029-30	0	0	0	0	0
41.00	2030-31	0	0	0	0	0
42.00	2031-32	0	0	0	0	0
43.00	2032-33	0	0	0	0	0
44.00	2033-34	0	0	0	0	0
45.00	2034-35	0	0	0	0	0
46.00	2035-36	0	0	0	0	0
47.00	2036-37	0	0	0	0	0
48.00	2037-38	0	0	0	0	0
49.00	2038-39	0	0	0	0	0
50.00	2039-40	0	0	0	0	0
51.00	2040-41	0	0	0	0	0
52.00	2041-42	0	0	0	0	0
53.00	2042-43	0	0	0	0	0
54.00	2043-44	0	0	0	0	0
55.00	2044-45	0	0	0	0	0
56.00	2045-46	0	0	0	0	0
57.00	2046-47	0	0	0	0	0
58.00	2047-48	0	0	0	0	0
59.00	2048-49	0	0	0	0	0
60.00	2049-50	0	0	0	0	0
61.00	2050-51	0	0	0	0	0
62.00	2051-52	0	0	0	0	0
63.00	2052-53	0	0	0	0	0
64.00	2053-54	0	0	0	0	0
65.00	2054-55	0	0	0	0	0
66.00	2055-56	0	0	0	0	0
67.00	2056-57	0	0	0	0	0
68.00	2057-58	0	0	0	0	0
69.00	2058-59	0	0	0	0	0
70.00	2059-60	0	0	0	0	0
71.00	2060-61	0	0	0	0	0
72.00	2061-62	0	0	0	0	0
73.00	2062-63	0	0	0	0	0
74.00	2063-64	0	0	0	0	0
75.00	2064-65	0	0	0	0	0
76.00	2065-66	0	0	0	0	0
77.00	2066-67	0	0	0	0	0
78.00	2067-68	0	0	0	0	0
79.00	2068-69	0	0	0	0	0
80.00	2069-70	0	0	0	0	0
81.00	2070-71	0	0	0	0	0
82.00	2071-72	0	0	0	0	0
83.00	2072-73	0	0	0	0	0
84.00	2073-74	0	0	0	0	0
85.00	2074-75	0	0	0	0	0
86.00	2075-76	0	0	0	0	0
87.00	2076-77	0	0	0	0	0
88.00	2077-78	0	0	0	0	0
89.00	2078-79	0	0	0	0	0
90.00	2079-80	0	0	0	0	0
91.00	2080-81	0	0	0	0	0
92.00	2081-82	0	0	0	0	0
93.00	2082-83	0	0	0	0	0
94.00	2083-84	0	0	0	0	0
95.00	2084-85	0	0	0	0	0
96.00	2085-86	0	0	0	0	0
97.00	2086-87	0	0	0	0	0
98.00	2087-88	0	0	0	0	0
99.00	2088-89	0	0	0	0	0
100.00	2089-90	0	0	0	0	0
101.00	2090-91	0	0	0	0	0
102.00	2091-92	0	0	0	0	0
103.00	2092-93	0	0	0	0	0
104.00	2093-94	0	0	0	0	0
105.00	2094-95	0	0	0	0	0
106.00	2095-96	0	0	0	0	0
107.00	2096-97	0	0	0	0	0
108.00	2097-98	0	0	0	0	0
109.00	2098-99	0	0	0	0	0
110.00	2099-00	0	0	0	0	0
111.00	2100-01	0	0	0	0	0
112.00	2101-02	0	0	0	0	0
113.00	2102-03	0	0	0	0	0
114.00	2103-04	0	0	0	0	0
115.00	2104-05	0	0	0	0	0
116.00	2105-06	0	0	0	0	0
117.00	2106-07	0	0	0	0	0
118.00	2107-08	0	0	0	0	0
119.00	2108-09	0	0	0	0	0
120.00	2109-10	0	0	0	0	0
121.00	2110-11	0	0	0	0	0
122.00	2111-12	0	0	0	0	0
123.00	2112-13	0	0	0	0	0
124.00	2113-14	0	0	0	0	0
125.00	2114-15	0	0	0	0	0
126.00	2115-16	0	0	0	0	0
127.00	2116-17	0	0	0	0	0
128.00	2117-18	0	0	0	0	0
129.00	2118-19	0	0	0	0	0
130.00	2119-20	0	0	0	0	0
131.00	2120-21	0	0	0	0	0
132.00	2121-22	0	0	0	0	0
133.00	2122-23	0	0	0	0	0
134.00	2123-24	0	0	0	0	0
135.00	2124-25	0	0	0	0	0
136.00	2125-26	0	0	0	0	0
137.00	2126-27	0	0	0	0	0
138.00	2127-28	0	0	0	0	0
139.00	2128-29	0	0	0	0	0
140.00	2129-30	0	0	0	0	0
141.00	2130-31	0	0	0	0	0
142.00	2131-32	0	0	0	0	0
143.00	2132-33	0	0	0	0	0
144.00	2133-34	0	0	0	0	0
145.00	2134-35	0	0	0	0	0
146.00	2135-36	0	0	0	0	0
147.00	2136-37	0	0	0	0	0
148.00	2137-38	0	0	0	0	0
149.00	2138-39	0	0	0	0	0
150.00	2139-40	0	0	0	0	0
151.00	2140-41	0	0	0	0	0
152.00	2141-42	0	0	0	0	0
153.00	2142-43	0	0	0	0	0
154.00	2143-44	0	0	0	0	0
155.00	2144-45	0	0	0	0	0
156.00	2145-46	0	0	0	0	0
157.00	2146-47	0	0	0	0	0
158.00	2147-48	0	0	0	0	0
159.00	2148-49	0	0	0	0	0
160.00	2149-50	0	0	0	0	0
161.00	2150-51	0	0	0	0	0
162.00	2151-52	0	0	0	0	0
163.00	2152-53	0	0	0	0	0
164.00	2153-54	0	0	0	0	0
165.00	2154-55	0	0	0	0	0
166.00	2155-56	0	0	0	0	0
167.00	2156-57	0	0	0	0	0
168.00	2157-58	0	0	0	0	0
169.00	2158-59	0	0	0	0	0
170.00	2159-60	0	0	0	0	0
171.00	2160-61	0	0	0	0	0
172.00	2161-62	0	0	0	0	0
173.00	2162-63	0	0	0	0	0
174.00	2163-64	0	0	0	0	0
175.00	2164-65	0	0	0	0	0
176.00	2165-66	0	0	0	0	0
177.00	2166-67	0	0	0	0	0
178.00	2167-68	0	0	0	0	0
179.00	2168-69	0	0	0	0	0
180.00	2169-70	0	0	0	0	0
181.00	2170-71	0	0	0	0	0
182.00	2171-72	0	0	0	0	0
183.00	2172-73	0	0	0	0	0
184.00	2173-74	0	0	0	0	0
185.00	2174-75	0	0	0	0	0
186.00	2175-76	0	0	0	0	0
187.00	2176-77	0	0	0	0	0
188.00	2177-78	0	0	0	0	0
189.00	2178-79	0	0	0	0	0
190.00	2179-80	0	0	0	0	0
191.00	2180-81	0	0	0	0	0
192.00	2181-82	0	0	0	0	0
193.00	2182-83	0	0	0	0	0
194.00	2183-84	0	0	0	0	0
195.00	2184-85	0	0	0	0	0
196.00	2185-86	0	0	0	0	0
197.00	2186-87	0	0	0	0	0
198.00	2187-88	0	0	0	0	0
199.00	2188-89	0	0	0	0	0
200.00	2189-90	0	0	0	0	0
201.00	2190-91	0	0	0	0	0
202.00	2191-92	0	0	0	0	0
203.00	2192-93	0	0	0	0	0
204.00	2193-94	0	0	0	0	0
205.00	2194-95	0	0	0	0	0
206.00	2195-96	0	0	0	0	0
207.00	2196-97	0	0	0	0	0
208.00	2197-98	0	0	0	0	0
209.00	2198-99	0	0	0	0	0
210.00	2199-00	0	0	0	0	0
211.00	2200-01	0	0	0	0	0
212.00	2201-02	0	0	0	0	0
213.00	2202-03	0	0	0	0	0
214.00	2203-04	0	0	0	0	0
215.00	2204-05	0	0	0	0	0
216.00	2205-06	0	0	0	0	0
217.00	2206-07	0	0	0	0	0
218.00	2207-08	0	0	0	0</	

क्रमांक	प्रश्न	उत्तर	अंक
1.	$\sin^{-1}(\sin \frac{\pi}{6})$	$\frac{\pi}{6}$	1
2.	$\cos^{-1}(\cos \frac{5\pi}{6})$	$\frac{5\pi}{6}$	1
3.	$\tan^{-1}(\tan \frac{7\pi}{6})$	$\frac{7\pi}{6}$	1

दिगो विकास लक्ष्य संकेतका आधारमा विनियोजित रकम

वार्षिक बर्ष २०८२/८३

मनुष्यी - १२
(रु. हजारमा)

दिगो विकास संकेतक	दिगो विकास लक्ष्य	रकम	प्रतिशत
०	संक्षिप्त रूपमा वर्गीकृत	६५११२७५	१३.८७
१	गोर्खाको ब्रह्म	१४६१६१२	३.१३
२	धुल्लेखारी	१०८७२६६	२.२१
३	ब्रह्मन्ध्र क्षेत्र	७९३७०७०	१६.१४
४	गोर्खालीय शिक्षा	३०२८८२५	६.४५
५	नैतिक समानता	१३५००	०.०३
६	दिगो विकास पानी तथा हातपाय सेवा	८२४७४५	१.८२
७	समावेशी कार्यक्रम टुटि तथा सर्वोदय काम	४०१५१६२	८.६१
८	उद्योग, मर्चन क्षेत्र र पूर्वाधार	१३५८८९९१	२७.३७
९०	सामान्यता गृहीकरण	१०३६८६४	२.६४
९१	दिगो विकास र बस्तीहरू	१००२००	०.२०
९२	दिगो उपजोष तथा उत्पादन	४०४३७	०.०९
९३	जनशुद्ध परिवर्तन अनुकुलता	२९२०७३८	६.४१
९४	ब्रह्मन्ध्र क्षेत्रको उपजोष	३०३०००	०.६४
९५	दिगो विकासका लागि साक्षरता	१७७९९६	०.३८
	कुल रकम	४६,१८,३३,४१	१००